

оформленому приміщенні значно підвищується інтерес студентів до роботи, бажання працювати.

Таким чином, залучення студентів до самостійної роботи, до вивчення наукової та методичної літератури, використання нетрадиційних форм і методів навчальної роботи забезпечують активність студентів на заняттях, підвищують інтерес до вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева М.І. Мотиви навчання учнів. – К.: Радянська школа, 1974. – 113с.
2. Гальперин П.Я. Введение в психологию. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1976. – 150 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении (логико-психологические проблемы построения учебных предметов). – М.: Педагогика, 1972. – 424 с.
5. Кабанова-Меллер Е.Н. Формирования приемов умственной деятельности и умственное развитие учащихся. – М.: Просвещение, 1968. – 288 с.
6. Крутецкий В.А. Психология. – М.: Просвещение, 1986. – 336 с.
7. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.

УДК 378. 14

Н.С. Бородіна

ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ МОВЛЕННЄВОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Курс методики української мови складний та багатогранний. Він відіграє керівну роль у підготовці вчителя української мови і забезпечує не тільки теоретичну підготовку студентів, але й формує в них уміння і навички оперувати лінгводидактичним матеріалом, застосовувати теоретичні знання на практиці.

Проблемою професійної підготовки студентів-філологів займаються такі сучасні лінгводидакти, як Є.Барбіна, С.Караман, А.Паламар, В.Пасинок, К.Плиско, М.Пентилюк та ін. Останнім часом було видано чимало лексикографічних праць з української лінгводидактики [6, 3], мету яких автори вбачали в розкритті значення основних лінгводидактичних понять, що ними послуговується сучасна методика навчання української мови.

Зміна пріоритетів у навчанні рідної мови спричинила появу нових для методики викладання мови лінгводидактичних термінів: мовленнєвознавчих, текстознавчих, власне методичних тощо, як от: мовленнєва діяльність, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, комунікативна компетенція тощо. Досвід викладання методики мови у ВНЗ показує, що засвоєння нової, особливо мовленнєвознавчої, термінології є важким для студентів. Про це свідчать наступні чинники:

- нерозуміння студентами сутності нових для методики лінгводидактичних понять (мовленнєва компетенція, аудіювання, мовленнєва особистість тощо);
- невміння не тільки правильно визначити поняття, позначене певним терміном, а й вибрати відповідне визначення з ряду запропонованих;
- нерозмежування понять, що позначаються подібними за звучанням термінами (мовна особистість і мовленнєва особистість, мовна компетенція і мовленнєва компетенція);
- відсутність умінь і навичок вільного оперування професійною лінгводидактичною термінологією в усному і писемному мовленні;
- неправильна вимова термінів і запис їх з орфографічними помилками.

Усе вищесказане доводить актуальність досліджуваної нами проблеми й обґрунтовує необхідність розробки методики, спрямованої на підвищення рівня засвоєння

мовленнєвознавчої термінології студентами філологічних факультетів, адже система понять і термінів відіграє чималу роль у практичному розвитку методики викладання української мови.

Метою цієї статті є спроба вирішення окресленої проблеми на матеріалі мовленнєвознавчих термінів *комунікативна, мовна, мовленнєва компетенції*: з'ясувати сутність нового для методики мови поняття “комунікативна компетенція”, визначити його зміст, будову та розробити рекомендації щодо опрацювання цього терміна на заняттях із “Шкільного курсу української мови та методики його викладання”.

Одним з основних напрямків навчання рідної (державної) мови на сучасному етапі є комунікативно-діяльнісний підхід. Про це йде мова і в шкільних “Програмах...” з рідної мови (в них виділено окрему змістову комунікативну лінію) [4], і в “Концепції мовної освіти в 12-річній школі” [2]. Реалізація комунікативного підходу до навчання мови полягає в “посиленні практичної спрямованості її вивчення, орієнтації на різнобічний мовленнєвий розвиток, послідовне вдосконалення всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності” [2: 60]: читання, говоріння, аудіювання, письма.

Для реалізації комунікативної спрямованості шкільного курсу мови потрібно перш за все з'ясувати сутність поняття “*комунікативна компетенція*” (КК) та його відповідників, визначити його складові. Надзвичайно важливим є правильне розуміння цього терміна студентами-філологами під час підготовки їх до роботи з формування комунікативних здібностей учнів.

Ознайомлення з працями провідних психолінгвістів, вітчизняних методистів свідчить, що в сучасній науці немає однозначної думки щодо тлумачення поняття “комунікативна компетенція”. Відсутня єдність у визначенні видів компетенції, її будови. У роботах провідних вітчизняних учених поряд уживаються терміни *комунікативна компетенція, мовленнєва компетенція, комунікативна здатність, мовна компетенція, мовна здатність*.

Погоджуючись із такими методистами, як Г.Лещенко, М.Пентилюк, О.Хорошковська, ми вважаємо, що найбільш прийнятним є термін комунікативна компетенція, оскільки він “містить указівку на основну функцію мови – комунікативну, а також передбачає наявність певних знань про систему мови та вмінь їх використання в різних ситуаціях спілкування” [2; 3].

Відомо, що слово “компетенція” означає “добра обізнаність із чим-небудь”. Учні, засвоюючи мовну систему, формують мовні й мовленнєві уміння й навички, набувають мовної і мовленнєвої компетенції.

Сам термін “компетенція” (від лат. *competere* – бути здатним до чогось) увів Н.Хомський на позначення мовних знань для потреб генеративної граматики. Спочатку цей термін позначав здатність, необхідну для виконання певної, переважно мовної, діяльності рідною мовою. Пізніше завдяки працям соціолінгвістів з'явився термін “комунікативна компетенція”. Розглянемо вживання його в лінгводидактиці.

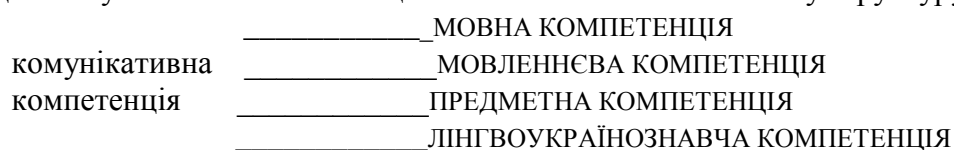
Терміном “комунікативна компетенція” в методиці викладання української мови оперує О.Н.Хорошковська, яка розуміє під ним уміння й навички різних видів мовленнєвої діяльності. Зустрічається цей термін і в проекті Державного стандарту (1997), за яким зміст навчання української мови передбачає різнобічне формування *мовної особистості* [3; 20], а КК є складовою частиною мети навчання і розуміється як уміння й навички в різних видах, стилях і жанрах мовлення.

Автори нового словника-довідника з української лінгводидактики [7] комунікативну компетенцію пов'язують з поняттям *мовленнєва особистість* і розуміють її як здатність користуватися мовою залежно від ситуації, особливу якість мовленнєвої особистості, набуту в процесі спілкування або спеціально організованого навчання. Автори словника вважають, що КК має складну структуру і складається з “мовленнєвої (уміння застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями), мовної (знання одиниць мови та правил їх поєднання), предметної (уміння на основі активного володіння загальною лексикою відтворювати в свідомості картини світу) і прагматичної компетенцій (здатність до

здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до вибору необхідних форм, типів мовлення, врахування функціонально-стильових різновидів мовлення)” [7; 70].

Більшість сучасних методистів (М.Пентилюк, Г.Лещенко, О.Хорошковська) оперують термінами *мовна і мовленнєва компетенції* учнів, відносять їх до концептуальних засад навчання рідної мови [6; 8]. *Мовленнєва компетенція*, на думку М.Пентилюк, – поняття комплексне. Воно, спираючись на мовну компетенцію, включає систему мовленнєвих умінь (уміння вести діалог, сприймати, відтворювати і будувати власні усні і письмові монологічні й діалогічні висловлювання різних типів, видів, стилів і жанрів), що слугуватимуть учням для спілкування в різних життєвих ситуаціях [6; 9]. На думку Г.Лещенко, серед обов’язкових складових елементів КК слід виділити *мовну, мовленнєву і лінгвоукраїнознавчу (лінгвоукраїнознавчу) компетенції* [2;3].

Отже, *комунікативна компетенція* – це складне, багатокомпонентне поняття, однозначного трактування якого немає в методиці. Вважаємо, що комунікативну компетенцію слід розуміти як здатність учнів вільно спілкуватись у будь-якій життєвій ситуації. Комунікативна компетенція мовної особистості має таку структуру:

Оскільки комунікативна компетенція є складним явищем, яке не має однозначного трактування серед методистів, засвоїти цей термін студентам важко. Потрібна продумана система роботи, спрямована на підвищення рівня оволодіння складною для запам’ятовування і усвідомлення мовленнєвознавчою термінологією. У лекціях і на практичних, семінарських, лабораторних заняттях з методики викладання української мови викладач постійно повинен звертати увагу студентів на багатозначність цього терміна, на його складові елементи, вимагати правильного тлумачення. У нашій статті ми пропонуємо деякі методичні поради, які, на нашу думку, підвищуватимуть рівень засвоєння студентами лінгводидактичних понять.

Глибшому розумінню й засвоєнню студентами професійної (зокрема лінгводидактичної) термінології сприяє ведення термінологічних словників, які поповнюються поступово залежно від вивчення методичних тем. Ці словники мають характер тлумачного з елементами етимології. Користуватись ним студенти можуть не тільки під час підготовки до занять з методики, а й під час педагогічної практики, роботи в школі, підготовки до державних іспитів тощо.

Зміст словничка визначається викладачем і самими студентами, коли у них постають труднощі в розумінні й тлумаченні того чи іншого методичного поняття. Але водночас обов’язково в ньому мають бути наявні такі терміни, як комунікативна компетенція, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, предметна компетенція, лінгвокультурознавча компетенція, мовна особистість, комунікативно-діяльнісний підхід до навчання мови тощо, тобто такі, які є новими для сучасної методики й потребують обов’язкового зосередження на них уваги. Пропонуємо фрагмент студентського термінологічного словника (на матеріалі досліджуваних нами термінів):

Комунікативна компетенція (“компетенція” від лат. *competere* – бути здатним до чогось) – здатність користуватися різноманітними мовними засобами залежно від ситуації, набута в процесі спілкування або спеціально організованого навчання. Складається з мовної, мовленнєвої, предметної, лінгвокультурознавчої компетенції.

Мовна компетенція – певна сума знань про систему української літературної мови і сформовані на цій основі мовні вміння (фонетичні, орфоепічні, орфографічні тощо), які виражаються в дотриманні мовних норм під час побудови власних висловлювань.

Мовленнєва компетенція – уміння застосовувати знання мови на практиці, вміння вживати мовні одиниці. Знання про особливості побудови текстів різних видів, типів, жанрів

мовлення, вміння будувати власні висловлювання. Результатом сформованості мовленнєвої компетенції є комунікативно-мовленнєві вміння.

Предметна компетенція – уміння відтворювати в свідомості картину світу на основі володіння лексичними засобами української мови.

Лінгвокультурознавча компетенція – знання про духовні та матеріальні реалії життя народу, знання традицій, правил українського мовленнєвого етикету, вміння будувати власні тексти українознавчої тематики.

Також пропонуємо до уваги розроблену нами систему вправ, що передбачає підвищення рівня володіння студентами мовленнєвознавчою термінологією:

- Визначте тип, структуру терміна (простий, складний, складений), співставте у двох останніх випадках (складний, складений) значення терміна із значенням складових.
- Визначте значення нового терміна на підставі вже відомих термінів або складових його частин.
- Поясніть значення термінів-складних слів.
- Прослуховуючи текст, випишіть мовленнєвознавчі терміни.
- Порівняйте наявні в тексті терміни із загальноживаними словами, що вживаються в значенні термінів. Проаналізуйте визначення і зробіть висновки про визначальні ознаки понять.
- Складіть схему родо-видових відношень поняття.

Ці вправи сприятимуть глибшому осмисленню значення терміна і поняття, що ним позначається, допоможуть дослідити його етимологію, побачити родо-видові зв'язки між компонентами. Так, наприклад, аналізуючи термін *комунікативна компетенція*, студенти дійдуть висновку, що це складений термін (складається з двох слів), значення його зумовлене семантикою окремих компонентів: *комунікативний* (пов'язаний із спілкуванням) і *компетенція* (здатність, спроможність до певної діяльності, добра обізнаність із чим-небудь). Аналізуючи ж, наприклад, визначення *мовної компетенції* (певна сума знань про систему СУЛМ та сформовані на цій основі мовні уміння), студенти мають виділити такі визначальні ознаки поняття, що визначається, як знання норм СУЛМ, знання мовних одиниць, наявність мовних умінь. А так як вивчення мовної системи призначене перш за все для реалізації головної (комунікативної) мети в навчанні рідної мови, то студентам легше буде усвідомити, що мовна компетенція є лише складовою більш загального родового поняття *комунікативна компетенція*.

Розроблені нами методичні рекомендації з опрацювання мовленнєвознавчих термінів, а також комплекс вправ і “Навчальний тлумачний словник-мінімум лінгводидактичних термінів”, спрямовані на підвищення рівня оволодіння студентами зазначеної групи термінів.

Таким чином, якщо студент набуде навичок точного й правильного вживання терміна, зможе дати правильне його тлумачення, визначаючи при цьому істотні ознаки, навчиться вільно користуватися термінологією на лекційних, практичних, лабораторних заняттях, а також під час опрацювання спеціальної літератури, то можна бути впевненим, що він не тільки оволодіє змістом вивченої дисципліни, але й зможе застосувати свої знання у практичній роботі вчителя-філолога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт загальної середньої освіти. Українська мова // Дивослово. – 1997. – №7. – С.18–29.
2. Лещенко Г. Комунікативна україномовна компетенція школярів у контексті сучасної мовної освіти // Українська мова і література в школі. – 2003. – №7. – С.2–5.
3. Концепція мовної освіти 12-річної школи // Дивослово. – 2002. – №2. – С.4–10.
4. Кочан І.Н., Захлюпана М.Н. Словник-довідник з методики викладання української мови. – Львів, 2002.
5. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Рідна мова. 5–11 класи. – К.: Шкільний світ, 2001. – 94с.

6. Пентилюк М.І. Наукові засади комунікативного спрямування навчання мови // Українська мова і література в школі. – 1999. – №3. – С.8–10.
7. Словник-довідник з української лінгводидактики (за заг. ред. М.Пентилюк). – Київ: Ленвіт, 2003.
8. Словник іншомовних слів / Укладач Л.О.Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018с.

УДК 371. 32+81'243

І.В. Валусьва

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАТИКИ І ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний розвиток нових інформаційних технологій потребує особливої уваги до розгляду та обробки іноземної терміносистеми, яка з'являється й розповсюджується в учбовій, науково-публіцистичній літературі. Особливе місце займає пласт іноземних термінологічних одиниць, які пов'язані з використанням комп'ютера. У зв'язку з цим, перед сучасною методикою викладання іноземної мови для фахівців з інформатики постає важливе розв'язання проблем, пов'язаних, по-перше, з вживанням термінологічних одиниць у сфері ділового спілкування та, по-друге, правильний переклад термінології на рідну мову.

Реалізація перекладацької діяльності зумовлює необхідність використання більш складніших прийомів самого перекладу. Наприклад, перекладацька діяльність, яка пов'язана безпосередньо із запитом одержувача, як реферування, анування, коментар, резюме посилюють його переопрацювати ісходний текст та здійснювати пошукове читання.

Багато відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників займалися вивченням проблематики професійно спрямованого навчання іншомовної діяльності (Л.О.Ємельянова, А.Л.Мірзоян, С.І.Тітов, V.Venson, B.Coffey). У своїх роботах вчені взагалі приділяють увагу навчанню на базі спеціалізації, у межах вузькопрофесійної сфери спілкування.

Контакт з носіями мови потребує умінь не лише одержувати інформацію, а й умінь брати активну участь в обговоренні предмета фахового спілкування; умінь характеризувати предмет/об'єкт обговорення; вмінь коментувати інші висловлювання і точки зору. При цьому також є важливим здійснення таких розумових дій, як аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, узагальнення при допомозі схем, таблиць, креслень й формул.

Уміння правильно професійно спілкуватися, з вживанням вузькогалузевої термінології і є однією із важливих проблем сучасної методики викладання іноземної мови, яка досить не досліджена і потребує особливої уваги та аналізування.

Актуальність проблеми полягає в тому, що розвиток інформатики та інформаційних технологій сьогодення має "запрос" на обслуговування сфер як ділового, так і "технічного" спілкування. Необхідність професійного рівня в цій галузі постійно зростає.

Метою дослідження є навчання студентів у галузі інформатики та інформаційних технологій, для яких необхідно розвивати навички усного мовлення й навички адекватного перекладу науково-технічної термінології на рідну мову.

Основні цілі, які можуть бути досягнутими у проблемі викладання англійської мови для спеціальної мети для інформатиків, заключені в оволодінні навичками усної та письмовою формами мовного функціонування, навичками невимушеного спілкування англійською мовою в обсязі тематики з інформатики, ознайомлення з особливостями сучасної англійської мови, оволодіння активною мовленнєвою діяльністю для спеціальної мети.

Можна виділити наступні основні завдання дослідження:

- визначення характеру навичок і вмінь, необхідних для ведення дискусії в діловій сфері;
- уточнення терміносистеми англійської мови в галузі інформатики;